

มาลัยคล้องมือ : การเพิ่มมูลค่าจากรูปแบบมาลัยที่เปลี่ยนไป

Hand Garlands : Value-Added to Thai Tradition

ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ*

Sakarin Hongrattanavorakit

ขจร อิศราสุชีพ

Khajan Aitsarasuchip

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

*sakkarin.ho@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

มาลัยเป็นศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้สดของไทยอย่างหนึ่งที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยจัดเป็นวิชาการชั้นสูงของกุลสตรีในราชสำนักหรือในวัง เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่บรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์และออกแบบตกแต่งให้สอดคล้องกับความเชื่อ ความศรัทธาในการแสดงออกสู่พิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย มาลัยคล้องมือมีความประณีตสวยงามเป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็นตลอดมาทุกยุคทุกสมัย บรรพบุรุษของไทยเรานิยมใช้มาลัยคล้องมือในงานต่าง ๆ และร้อยมาลัยเพื่อมอบให้แก่กันระหว่างบุคคลด้วย ปัจจุบันมาลัยยังมีการสืบทอดกันมาและยังคงถือปฏิบัติอย่างเป็นทางการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นพร้อมทั้งอนุรักษ์ให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบไปโดยการพัฒนาารูปแบบให้หลากหลายขึ้นเพื่อสร้างความสวยงามและแปลกใหม่ และยังเป็นที่นิยมใช้อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นงานแสดงความสุขหรืองานแห่งความทุกข์ ความนิยมนี้นอกจากไม่มีที่ท้าวว่าจะลดลงแล้วยังเพิ่มขึ้นตามลำดับอีกด้วยจึงนับว่ามาลัยคล้องมือมีคุณค่าต่อสังคมไทยตลอดมา

คำสำคัญ : มาลัย มาลัยคล้องมือ การพัฒนารูปแบบมาลัย

Abstract

Hand garlands have been an elaborate art form consisting of fresh flowers since the Sukhothai era. It was considered as an advanced course for ladies in the palace. It is a Thai tradition designed to follow beliefs and faith expressed in Buddhist rituals and are entrenched in Thai identity. Hand garlands are beautifully fine and have impressed people throughout time. Thais normally used hand garlands in ceremonies and entwined them together. At the present, flower garlands have been passed on and inherited from generation to generation to conserve the Thai tradition. There are various types of hand garlands, beautiful and new. In addition, they are still popular for all kinds of ceremonies, both happy and mournful. Their popularity are showing, no signs of declining. Hand garlands have always been valuable to Thai society.

Keywords : garland, hand garland, development hand garland

บทนำ

ดอกไม้ ใบบัว และกลีบดอกไม้ที่นำมาร้อยเป็นงานดอกไม้สด ถือเป็นงานช่างดั้งเดิมแขนงหนึ่งของไทยที่นำเสนอทั้งกลิ่นหอมและดอกอันบอบบางของดอกไม้ไทยมาเพิ่มความวิจิตรงดงามด้วยการประดิษฐ์เป็นรูปทรงต่าง ๆ เพื่อใช้ในงานพระราชพิธีและงานตามประเพณี นอกจากนี้เป็นงานช่างอันทรงคุณค่าที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ยังแสดงถึงความละเอียดอ่อนในวิถีชีวิตของคนไทยและความเป็นเลิศในงานศิลปงานดอกไม้สด (DCP, 2016) งานประณีตศิลป์ด้านดอกไม้สดมาจากชาววังซึ่งเป็นช่างดอกไม้ชั้นสูงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่บรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ และออกแบบตกแต่งให้สอดคล้องกับความเชื่อ ความศรัทธาในการแสดงออกสู่พิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย (Thepkit, 2013)

มาลัยของไทยนั้นเกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาพร้อม ๆ กับศิลปกรรมงานฝีมืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน คือ งานใบตอง พานดอกไม้ เครื่องแขวน งานแกะสลักผักผลไม้ ทางหยวก เป็นต้น รวมถึงงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ซึ่งมีการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนความคิด รูปแบบ วิธีการ เช่น จิตรกรอาจดูแบบงานร้อยกรองดอกไม้แล้วนำไปเขียนลวดลายตามผนังโบสถ์ กรอบและบานหน้าต่าง (Chanthanapalin, 2009) การร้อยมาลัยเป็นศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้สดของไทยอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความประณีตสวยงามมากเป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็นตลอดมาทุกยุคทุกสมัย มีหลักฐานปรากฏอย่างชัดเจนว่าบรรพบุรุษของไทยนิยมใช้มาลัยในการตกแต่งในงานต่าง ๆ และร้อยมาลัยเพื่อมอบให้แก่กันระหว่างบุคคลด้วย จนถึงปัจจุบันมาลัยก็ยังเป็นที่นิยมใช้อย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นงานแสดงความสุขหรืองานแห่งความทุกข์ ความนิยมนี้นอกจากไม่มีที่ท่าว่าจะลดลงแล้วยังเพิ่มขึ้นตามลำดับอีกด้วยจึงนับว่าการประดิษฐ์มาลัยมีคุณค่าต่อสังคมไทยตลอดมา (Suwanmalee, 1990) ในด้านคุณค่าทางเศรษฐกิจ การร้อยมาลัยสามารถนำไปสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ผู้ที่มีความสามารถทางด้านนี้ไม่ว่าจะเป็นการประกอบเป็นอาชีพถาวรหรืออาชีพเสริม

ผู้ประกอบการอาชีพนี้จะต้องมีความมานะ อดทน อุทิศสละ พุ่มร่างกายแรงใจประดิษฐ์ประดอยผลงานอย่าง ประณีต เพื่อให้ถูกใจแก่ผู้รับบริการ นอกเหนือจากนี้ยังสร้างความภาคภูมิใจเมื่อเห็นผลงานสำเร็จออกมา สวยงาม หรือความภาคภูมิใจในความรู้ความสามารถพิเศษหรือความภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยรักษา และเชิดชูเอกลักษณ์ของชาติ (Sorose, 2005)

ผู้เรียบเรียงในฐานะเป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการร้อยมาลัย ในคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ ทราบดีว่าการเรียนวิชาการร้อยมาลัยสามารถนำไปสร้างรายได้ที่ดีให้แก่ผู้ที่มีความสามารถทางด้านนี้ไม่ว่า จะเป็นการประกอบเป็นอาชีพถาวรหรืออาชีพเสริม และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะ เป็นแนวทาง การอนุรักษ์และพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมงานมาลัยให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

บททวนวรรณกรรม

ความหมายของมาลัย

Suansiri (1991) กล่าวว่า มาลัย คือการนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้ หรือส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้มา ร้อยลงในเช็มยาว ๆ หรือที่เรียกว่าเช็มมาลัย แล้วสอดดอกไม้ใส่ด้าย ผูกเป็นพวงในลักษณะต่าง ๆ อย่างสวยงาม

THEA (2004) กล่าวว่า พวงมาลัย หมายถึงดอกไม้ ใบไม้ ร้อยด้วยเช็มมาลัย รูดดอกไม้ใส่ด้ายผูกเป็นวง อาจจะมีอุบะห้อยแบบต่าง ๆ ใช้คล้องคอ ข้อมือ ถือไว้ในมือ รัตมาลัยประดับสถานที่ หรือเป็นส่วนหนึ่ง ของการจัดดอกไม้แบบไทยในลักษณะต่าง ๆ

DCP (2016) กล่าวว่า มาลัย คือการนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ใบไม้ เช่น ดอกมะลิ ดอกพุด กลีบกุหลาบ มาร้อยด้วยเช็มแล้วสอดดอกไม้ใส่ด้ายผูกเป็นพวง มีลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น มาลัยชายเดี่ยวเป็นมาลัยที่มีอุบะ ห้อยชาย มาลัยสองชาย เป็นมาลัยที่มีอุบะห้อยสองชาย มาลัยมือสำหรับสวมข้อมือบางครั้งเรียกมาลัยมือ หรือมาลัยเปีย

Faculty of Home Economics Technology (2017) กล่าวว่า การร้อยมาลัย คือการนำส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้ ใบไม้ มาร้อยด้วยเช็ม ลวดหรือก้านมะพร้าว การร้อยดอกไม้สอดด้วยเช็มแล้วสอดลงสู่ด้าย ดอกไม้ ที่ได้จากการร้อยในลักษณะนี้จะมีกลิ่นหอม หิ้งตัวดีและโค้งงอได้ เช่น การร้อยมาลัยกลม มาลัยแบน มาลัยซีก เป็นต้น สำหรับการร้อยดอกไม้ด้วยก้านมะพร้าวจะใช้กับงานร้อยดอกไม้ที่ต้องการการทรงตัว เช่น การร้อยมาลัยตุ้มเพื่อปักแจกันหรือจัดแต่งสถานที่

จากความหมายสังเกตได้ว่า ในอดีตการร้อยมาลัยจำเป็นต้องใช้เช็มมาลัยร้อยดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้หรือส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้แล้วสอดดอกไม้ใส่ด้าย ผูกเป็นพวงในลักษณะต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันได้มีการใช้ เช็มมาลัย และการใช้ลวดในการร้อยเพื่อต้องการให้พวงมาลัยทรงตัวและการโค้งงอได้รูปทรงตามต้องการ นอกนั้นยังใช้วิธีการเย็บ การติด เพื่อความแปลกใหม่และการสร้างมูลค่าเพิ่มของมาลัย

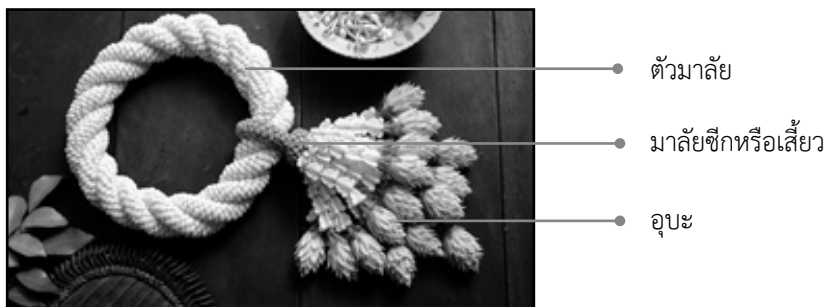
มาลัยคล้องมือจัดอยู่ในประเภทมาลัยชายเดี่ยวมีลักษณะเป็นพวงกลมมีอุบะห้อย ซึ่งบางคนอาจ เรียกว่า มาลัยข้อมือหรือมาลัยคล้องแขนก็ได้ ถ้าใช้ในการทูลเกล้าฯ ถวายก็เรียกว่ามาลัยขอพระกรม มาลัย คล้องมือใช้สำหรับบูชาพระ ใช้สำหรับบุคคล ได้แก่ คล้องมือ คล้องแขน และยังสามารถใช้ตกแต่งสถานที่ได้

การพัฒนารูปแบบมาลัยเพื่อการเพิ่มมูลค่า

ความมั่งคั่งที่มีคุณค่าของงานมาลัย เป็นมรดกอันล้ำค่าที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ในปัจจุบันวิชาการร้อยมาลัยมีการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมถึงการฝึกทักษะอาชีพ นอกจากนี้มีการส่งเสริมจัดการแข่งขันร้อยมาลัย เพื่อเป็นการเผยแพร่อนุรักษ์และพัฒนาารูปแบบมาลัย การร้อยมาลัยยังสามารถที่จะพัฒนานำไปเป็นอาชีพสร้างรายได้

การพัฒนาปริมาณและคุณค่าของผลผลิตสู่ธุรกิจการเพิ่มมูลค่าจากรูปแบบเก่าสู่รูปแบบใหม่ โดยการใช้ทักษะความรู้เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และมีการแก้ไขปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับประโยชน์การใช้สอยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สำหรับการพัฒนารูปแบบมาลัยจะกล่าวถึงส่วนประกอบของมาลัยคล้องมือ วัสดุอุปกรณ์ในการร้อยมาลัย การเตรียมดอกไม้กลีบดอกไม้ใบไม้ วิธีการพับกลีบดอกไม้ใบไม้รูปแบบของมาลัยคล้องมือ ความสวยงามของมาลัยคล้องมือ คุณค่าของมาลัย ดังจะกล่าวต่อไป

ส่วนประกอบของมาลัยคล้องมือ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบของมาลัยคล้องมือ
ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

1. **ตัวมาลัย** มีลักษณะเป็นพวงกลม การนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้หรือส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้ มาร้อยลงในเข็มมาลัย แล้วสอดดอกไม้ใส่ด้วยผูกเป็นพวงในลักษณะต่าง ๆ Suwanmalee (1990); Suansiri (2004) มีการแบ่งประเภทมาลัยตามลักษณะรูปแบบการร้อยและลักษณะโครงสร้าง ซึ่งผู้เรียบเรียงเลือกนำเสนอเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับตัวมาลัยคล้องมือ ดังนี้

1.1 **มาลัยกลม** หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นวงกลม รูปทรงตามยาวตรง และขนานกันไปตลอดเข็ม มาลัยกลมแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ มาลัยกลมแบบไม่มีลายและมาลัยกลมแบบมีลายหรือมาลัยกลมยกดอก ลายที่นิยม เช่น ลายเกลียว ลาดคดกริช ลายตาประชุม และลายประกอบ เป็นต้น

1.2 **มาลัยแบนสองหน้า** หมายถึง มาลัยที่มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นรูปยาวตามกลีบปลายกลีบของด้านตรงข้ามยาวประมาณจุดแนวเส้นรอบวง แต่ปลายกลีบของด้านขวางและด้านตรงข้ามแคบ เนื่องจากส่งก้านสั้นและชิดโคนดอก

1.3 **มาลัยสามเหลี่ยม** หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นรูปสามเหลี่ยม ด้านเท่ารูปทรงตามยาวทั้งสามด้านตรงขึ้นไปตลอดเข็ม

1.4 **มาลัยสี่เหลี่ยม** หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปทรงตามยาวทั้งสี่ด้านตรงขึ้นไปตลอดเข็ม

1.5 มาลัยตุ้ม หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นรูปวงกลมขนาดเล็กแล้วค่อย ๆ ใหญ่ขึ้นทีละน้อย ช่วงกลางปล้องโค้งมนแล้วค่อย ๆ ลดให้เล็กลงทีละน้อยจนมีขนาดเท่ากับตอนขึ้นต้น รูปทรงตามยาวหัวท้ายเรียวช่วงกลางโค้งมน มาลัยตุ้มแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ มาลัยตุ้มแบบไม่มีปลายและมาลัยตุ้มแบบมีปลาย

1.6 มาลัยตัวหนอนหรือมาลัยลูกเต๋อย หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเป็นวงกลม จากเล็กและค่อย ๆ ใหญ่ขึ้นทีละน้อยช่วงกลางป่องมนแล้วค่อย ๆ ลดลงจนกระทั่งเล็กเท่ากับตอนขึ้นต้น รูปทรงตามยาวหัวท้ายเรียวช่วงกลางป่องโค้งมนคล้ายมาลัยตุ้มแต่ยาวกว่า

1.7 มาลัยลูกโซ่ หมายถึง มาลัยที่ร้อยจากมาลัยกลมหรือมาลัยซีก แล้วนำมาผูกคล้องต่อกันตั้งแต่สองวงขึ้นไปให้มีลักษณะเป็นห่วง ๆ

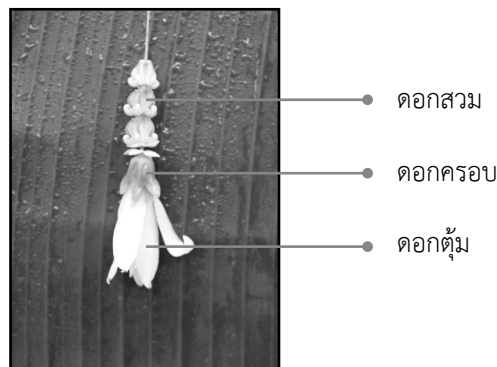
ภาพที่ 2 ตัวอย่างตัวมาลัยแบบต่าง ๆ

ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

ปัจจุบันตัวมาลัยยังนิยมนำดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้ หรือส่วนต่าง ๆ ของดอกไม้มาร้อยลงในเข็มมาลัยแล้วร้อยดอกไม้ใส่ด้ายผูกเป็นพวงในลักษณะต่าง ๆ และยังมีการนำพวงมาลัยที่ร้อยใส่ด้ายพันโครงมาลัยที่ประดิษฐ์จากลวดวงรีเพื่อให้ตัวมาลัยอยู่ทรง ตัวมาลัยอาจจะร้อยเป็นมาลัยกลม มาลัยแบนสองหน้า มาลัยสามเหลี่ยม มาลัยสี่เหลี่ยม มาลัยตัวหนอน มาลัยสามกษัตริย์ มาลัยลูกโซ่ มาลัยตุ้ม และมาลัยถักเปีย นอกจากนี้ยังมีการนำดอกไม้สดมาร้อยตาข่ายคลุมตัวมาลัยอีกด้วย

2. อุบะ ที่นิยมใช้ห้อยประดับพวงมาลัย เช่น อุบะแขก อุบะพู่ และอุบะไทยทรงเครื่อง เป็นต้น

2.1 ส่วนประกอบของอุบะ Suwanmalee (1990) แบ่งไว้ดังนี้

ภาพที่ 3 ส่วนประกอบของอุบะ

ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

1) ดอกตุ้ม คือ ดอกที่ร้อยอยู่ส่วนล่างสุดของอุบะจะเป็นดอกอะไรก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสมและสวยงาม เช่น ดอกกุหลาบ ดอกจำปี ดอกจำปา ดอกบานไม่รู้รุ่ย ดอกชบาหนู ดอกกล้วยไม้ หรือดอกข่าที่ประดิษฐ์จากกลีบดอกไม้ เป็นต้น

2) ดอกครอบ หรือบางที่อาจเรียกว่าหมวกหรือกลีบเลี้ยง คือดอกที่ร้อยถัดขึ้นมาจากดอกตุ้มส่วนมากนิยมใช้ขั้วชบา กลีบเลี้ยงดอกกรัก ปัจจุบันขั้วชบาหาได้ค่อนข้างยากอาจจะต้องใช้กลีบเลี้ยงพลาสติกแทน

3) ดอกสวม คือ ดอกที่ร้อยอยู่เหนือดอกครอบหรือหมวก หรือกลีบเลี้ยงขึ้นไปจะมีจำนวนดอกเท่าใดก็ได้ย่อมแล้วแต่ความเหมาะสม แต่ควรจะต้องเรียงลำดับจากใหญ่ไปเล็ก ดอกไม้ที่นิยมใช้เป็นดอกสวมได้แก่ ดอกกรัก ดอกพุด ดอกมะลิ ดอกขจร และดอกบานไม่รู้รุ่ย

ภาพที่ 4 ตัวอย่างดอกข่าที่ประดิษฐ์จากกลีบดอกไม้
ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

ในปัจจุบันการร้อยอุบะ ได้มีการนำแผ่นโลหะมาตัดกลีบเลี้ยงเพื่อใช้แทนดอกครอบหรือมีการนำลูกปัดมุกมาร้อยสลับกับดอกไม้เพื่อใช้แทนดอกสวม ทำให้อุบะมีความสวยงามและแปลกใหม่

2.2 ชนิดของอุบะ มีการพัฒนารูปแบบของอุบะที่หลากหลายขึ้นเพื่อสร้างความสวยงามและแปลกใหม่ให้กับพวงมาลัยดอกไม้สด

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบชนิดของอุบะ

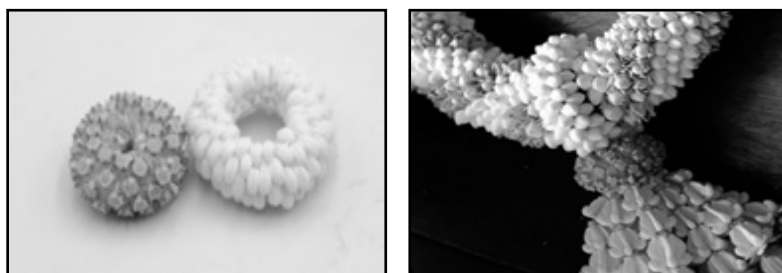
ชนิดของอุบะ	ที่มา
1) อุบะขาเดียวหรือตุ้ดตุ้ด 2) อุบะแขกหรือพวงเต่าร้าง / พวงเต่าร้าง 3) อุบะพู่ 4) อุบะไทยธรรมดา 5) อุบะไทยทรงเครื่อง 6) อุบะแตรหรืออุบะสร้อยสน	Suwanmalee (1990)
1) อุบะขาเดียวหรือตุ้ดตุ้ด 2) อุบะแขกหรือพวงเต่าร้าง / พวงเต่าร้าง 3) อุบะพู่ 4) อุบะไทยธรรมดา 5) อุบะไทยทรงเครื่อง 6) อุบะแตรหรืออุบะสร้อยสน	Suansiri (2004)
1) อุบะขาเดียวหรือตุ้ดตุ้ด 2) อุบะแขกหรือพวงเต่าร้าง 3) อุบะพู่ 4) อุบะไทยธรรมดา 5) อุบะไทยทรงเครื่อง 6) อุบะแตรหรืออุบะสร้อยสน 7) อุบะจีน 8) อุบะพวงคุณหรือพวงราชพฤกษ์ 9) อุบะฝรั่งชั้นเดียว 10) อุบะฝรั่งสองชั้น 11) อุบะพวงเงิน 12) อุบะเกลียว (อุบะบันไดเวียน) 13) อุบะพู่หยักคดกริชขวางสามชั้น 14) อุบะหยักสองชั้น 15) อุบะโคมแบบที่หนึ่ง 16) อุบะโคมแบบที่สอง 17) อุบะครุย	Chanthanapalin (2009)

จากตารางเห็นว่ารูปแบบของอุบะที่ใช้ในงานมาลัยของ Suwanmalee (1990); Suansiri (2004) มีจำนวน 6 รูปแบบ และ Chanthanapalin (2009) ได้มีการพัฒนารูปแบบของอุบะที่หลากหลายขึ้น เพื่อสร้างความสวยงามและแปลกใหม่ให้กับพวงมาลัยดอกไม้สด

ภาพที่ 5 ตัวอย่างอุบะชนิดต่าง ๆ
ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

2.3 มาลัยซีกหรือเสี้ยว หมายถึง มาลัยที่ร้อยให้มีลักษณะรูปทรงตามขวางเพียงครึ่งวงกลมหรือน้อยกว่านั้น ซึ่งมีหลายขนาดด้วยกัน เช่น มาลัยซีกห้าหลัก มาลัยซีกเจ็ดหลักแบบมีลาย มาลัยซีกเก้าหลักแบบมีลาย เป็นต้น ใช้ผู้กรัดร้อยต่อระหว่างตัวมาลัยกับอุบะ มาลัยซีกที่ใช้ควรเป็นซีกที่มีขนาดสัดส่วนที่เหมาะสมกับตัวมาลัย แต่ก็ไม่ควรเล็กจิ๋วหรือใหญ่โตเทอะทะเกินไป ซึ่งมองดูแล้วจะทำให้สัดส่วนของพวงมาลัยไม่ดีเท่าที่ควร

ภาพที่ 6 ตัวอย่างมาลัยซีกหรือเสี้ยว
ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

ในปัจจุบันการใช้มาลัยซีก หรือมาลัยแบน ยังคงนิยมนำมาประกอบพวงมาลัยคล้องมือ นอกจากนั้น มีการพัฒนารูปแบบโดยการนำดอกไม้มาประดิษฐ์เย็บแบบเป็นรูปแบบดอกไม้ โบ ตั๊กนก การมัดดอกเข้าประกอบเป็นช่อดอกไม้ การร้อยมาลัยกระแต การร้อยดอกไม้ด้วยลวด เพื่อนำมาตกแต่งพวงมาลัยคล้องมือให้มีความสวยงามแปลกตา

3. วัสดุอุปกรณ์ในการร้อยมาลัย

ตารางที่ 2 วัสดุอุปกรณ์ในการร้อยมาลัย

วัสดุอุปกรณ์ในการร้อยมาลัย	ที่มา
<p>1) ดอกไม้ ได้แก่ ดอกกุหลาบ ดอกมะลิ ดอกเฟื่องฟ้า ดอกบานบุรี ดอกกล้วยไม้ ดอกฝักการอง (ดอกตูม) ดอกกะเม็ง ดอกพุด ดอกพุทธรักษา ดอกเข็มวาระแต ดอกหางนกยูง (ดอกตูม) ดอกหญ้า ดอกพังกวย ดอกเล็บมือนาง ดอกมากาเร็ด (ดอกตูม) ดอกเบญจมาศน้ำ (ดอกตูม) ดอกบานไม่รู้โรย ดอกประทัด ดอกพิกุล ดอกดอกกรัก</p> <p>2) ใบไม้ ได้แก่ ใบกระป๋อ ใบแก้ว ใบมะยม ใบพังกวย ใบจามจุรี ใบดอนหญ้าขาว ใบดอนหญ้าแดง ใบหมากผู้หมากเมีย ใบชบา ใบโกสน</p> <p>3) อุปกรณ์ ได้แก่ เข็มมาลัย เข็มสั้น กระจดาชทราย มีดเล็ก กรรไกร คีม กะละมัง ถาด น้ำมันวาสลิน ที่ฉีดยา ผ้าขาวบาง</p>	<p>Suwanmalee (1990)</p>
<p>1) ดอกไม้ ได้แก่ ดอกกุหลาบมอญ ดอกเฟื่องฟ้า ดอกบานบุรี ดอกจำปี ดอกจำปา ดอกจำปูน ดอกชบา ร่ม ดอกชบาหนู ดอกกล้วยไม้ ดอกเบญจมาศใหญ่ ดอกพุด ดอกพุทธรักษา ดอกเข็มวาระแต ดอกเล็บมือนาง ดอกมะลิลา ดอกกรัก ดอกขจร ดอกเข็ม ดอกพังกวย ดอกประทัดจีน ดอกกะเม็ง ดอกฝักการองตูม</p> <p>2) ใบไม้ ได้แก่ ใบแก้ว ใบแก้วเจ้าจอม ใบไทร ใบกระป๋อ ใบตอง ใบเงิน ใบทอง ใบนาค ใบจามจุรี ใบแก้ว กิ่งแก้ว ใบทุกระต่าย ใบหางปลาช่อน ใบเฟื่องฟ้าต่าง ใบโมก</p> <p>3) อุปกรณ์ ได้แก่ เข็มมาลัย เข็มมือ เข็มอุบะ กรรไกร มีด ลวด ผ้าขาวบาง ที่ฉีดยา ภาชนะ น้ำมันวาสลิน เป็นต้น</p>	<p>Chanthapalin (2009)</p>

จากตาราง Suwanmalee (1990); Chanthanapalin (2009) เห็นได้ว่าการนำดอกไม้ ใบไม้มาใช้ ในการร้อยมาลัยมีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อสร้างความสวยงามและแปลกใหม่ให้กับมาลัยคล้องมือ นอกจากที่กล่าวมาในปัจจุบันยังมีดอกไม้ ใบไม้หลายชนิดที่สามารถนำมาร้อยมาลัย เช่น ดอกบัว ดอกหงอนไก่ ดอกพุดพิชญา มัมดอกตูม ดอกทองอุไร ดอกดาวเรือง ดอกคาร์เนชั่น ดอกไฮเดรนเยีย ดอกเย็บีรา เป็นต้น และยังมีดอกไม้อีกมากมายที่ไม่ได้กล่าวแต่สามารถนำมาร้อยมาลัยได้ ซึ่งควรพิจารณาว่าเมื่อนำดอกไม้ นั้น มาร้อยแล้วมีความคงทนไม่บอบบางและเสียหาย

4. การเตรียม ดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้

จากการศึกษา Suwanmalee (1990); Chanthanapalin (2009) ในปัจจุบันเมื่อมีการนำดอกไม้ มาใช้ที่หลากหลายขึ้นจึงมีการเตรียมดอกไม้แต่ละชนิดด้วยวิธีที่แตกต่างกัน สามารถจำแนกการเตรียมดอกไม้ กลีบดอกไม้ ใบไม้ ได้ดังนี้

4.1 การตัดกลีบดอกไม้ ใบไม้ เช่น ดอกเฟื่องฟ้า ดอกบานบุรี ใบกระป๋อ ใบแก้ว ใบมะยม ใบชบา โดยตัดกลีบให้มีขนาดเท่า ๆ กัน ส่วนดอกพังกวย ดอกเข็ม ตัดกลีบดอกไม้ให้มีขนาดเล็กลง เป็นต้น

4.2 การมัดกลีบดอกก่อนร้อย ได้แก่ การมัดรวบกลีบดอกเล็บมือนาง เป็นต้น

4.3 การสอดดอกก่อนร้อย ได้แก่ การสอดดอกพุดในดอกขจร การสอดดอกเข็มตูมในดอก ประทัดจีน เป็นต้น

4.4 การปลิดกลีบดอก เช่น การปลิดดอกกุหลาบจากช่อดอก การปลิดกลีบดอกนอกของดอกพุทธรักษา ออกคองเหลือเกสรตรงกลางสีเหลืองมีฝอยเกสรสีขาวล้อมรอบ เป็นต้น

4.5 การห่อดอกไม้ ได้แก่ การห่อดอกพุทธรักษาด้วยผ้าโปร่ง การห่อดอกพุทธรักษาด้วยกลีบดอกเฟื่องฟ้า เป็นต้น

5. วิธีการพับกลีบดอกไม้ใบไม้

จากการศึกษา Suwanmalee (1990); Suansiri (2004); Chanthanapalin (2009) พบว่า มีการพับกลีบดอกไม้ใบไม้ ดังนี้

5.1 การพับทบครึ่ง เป็นการพับทบตามยาวของกลีบแค่ครึ่งเดียวเหมาะกับกลีบดอกไม้ใบไม้ที่เล็กหรือแคบหรือกลีบดอกไม้ใบไม้ที่แข็งกรอบแตกง่าย

5.2 การพับสองข้าง เป็นการพับทบครึ่งตามยาวของกลีบแล้วทบกลีบออกมาทั้งสองข้าง

5.3 การพับแบบม้วน เป็นการม้วนให้เป็นหลอดกลม ๆ กลีบดอกไม้ใบไม้ควรมีความกว้างและยาวเพียงพอ

6. รูปแบบของมาลัยคล้องมือ ปัจจุบันมาลัยคล้องมือได้มีการพัฒนารูปแบบให้มีความสร้างสรรค์แปลกใหม่สวยงาม ด้วยการเลือกใช้วัสดุที่หลากหลาย การสร้างสรรค์ลวดลาย รูปแบบใหม่ ๆ มีการนำงานมาลัยมาใช้ประโยชน์ในลักษณะต่าง ๆ มากขึ้น แสดงดังภาพตัวอย่าง

	มาลัยคล้องมือร้อยด้วยดอกขจรสอดด้วยดอกพุทธรักษาในดอกขจร โดยสอดดอกไม้ใส่ด้ายผูกประกอบเป็นวงกลม นำมาลัยซีกกลีบดอกพุทธรักษาร้อยต่อตัวมาลัย อุบะพู่ ดอกตูมเป็นการมัดดอกข่าจากดอกขจร และใช้มาลัยซีกแกนดอกกรักผูกจี้ร้อยต่อระหว่างตัวมาลัยกับอุบะ
	มาลัยคล้องมือร้อยด้วยกลีบดอกกรัก แกนดอกกรัก ดอกบานไม่รู้รุ่ย ย้อมสีเขียว โดยสอดดอกไม้ใส่ด้าย นำมาลัยทั้งสามเส้นพันเกลียวผูกประกอบเป็นวงกลม นำมาลัยซีกกลีบดอกกรักร้อยต่อตัวมาลัย อุบะพู่ดอกตูมเป็นการมัดดอกข่าจากเปลือกดอกกรัก และใช้มาลัยซีกแกนดอกกรักผูกจี้ร้อยต่อระหว่างตัวมาลัยกับอุบะ ตกแต่งมาลัยด้วยช่อดอกไม้ที่ประดิษฐ์จากเปลือกดอกกรัก
	มาลัยคล้องมือร้อยด้วยดอกบานไม่รู้รุ่ยสามสี ได้แก่สีขาว สีชมพู และสีม่วง โดยสอดดอกไม้ใส่ด้าย นำมาลัยทั้งสามสีพันเกลียวโดยการใส่โครงมาลัย นำมาลัยซีกกลีบดอกกรักสามเส้นร้อยต่อตัวมาลัย อุบะแขกดอกข่าดอกบานไม่รู้รุ่ย จำนวน 2 พวงผูกประกอบกับมาลัยซีกกลีบดอกกรัก

ภาพที่ 7 ตัวอย่างรูปแบบมาลัยคล้องมือ

ที่มา : Aitsarasuchip (2021)

7. ความสวยงามของมาลัยคล้องมือ เกิดจากทักษะการฝึกฝนฝีมือประสบการณ์ในการร้อยมาลัย และทักษะฝีมือมีส่วนสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับงานมาลัย Suwanmalee (1990) กล่าวว่า ความสวยงามของมาลัยนั้นย่อมจะต้องขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

7.1 สัดส่วนของมาลัย มาลัยชายเดี่ยวต้องคำนึงถึงเรื่องสัดส่วนเป็นสำคัญอันดับแรก โดยจะต้องคำนึงถึงขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของมาลัยต่อความยาวของอุบะ จำนวนขาอุบะที่ใช้ ขนาดของมาลัยซีกที่จะใช้รัดและส่วนประทุทุกชิ้น จากประสบการณ์ของผู้เรียบเรียงความยาวของตัวมาลัยกลมยาวประมาณ 19 นิ้ว หรือมาลัยกลมกลีบรักสำหรับพันเกลียวยาวประมาณ 24 นิ้ว ดอกขาที่ใช้ร้อยอุบะจำนวน 15 ดอก ร้อยประกอบเป็นอุบะพู่ 3 ชั้น ชั้นแรกดอกรัก 9 ดอก จำนวน 1 เส้น ชั้นที่สองดอกรัก 7 ดอก จำนวน 5 เส้น และชั้นที่สามดอกรัก 5 ดอก จำนวน 9 เส้น มาลัยซีกใช้ผูกตรอยต่อตัวมาลัยยาวประมาณ 7 นิ้ว มาลัยซีกรัดข้อใช้ผูกตรอยต่อระหว่างตัวมาลัยกับอุบะยาวประมาณ 3.5 นิ้ว หรือร้อยจำนวน 13 ชั้น

7.2 สีของดอกไม้ ใบไม้ที่ร้อยมาลัยก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเช่นกัน ควรจะเป็นสีที่สดใสไม่เศร้าหมอง มาลัยแต่ละพวงควรใช้สีที่มีความกลมกลืนเข้ากันได้บางส่วน แต่บางส่วนที่เน้นให้เกิดจุดเด่นควรจะใช้สีที่ตัดกันจะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและสวยงามขึ้น นอกจากนี้ยังมีการย้อมสีดอกกล้วยไม้สกุลหวายที่มีสี และยังมีระดับความอ่อนเข้มของสี ตามความเหมาะสมไปใช้สร้างสรรค์งานดอกไม้แบบไทยประณีตศิลป์ (Ruangdech et al., 2019)

7.3 ฝีมือการร้อย ควรจะต้องมีความประณีตตั้งแต่การตัดกลีบ การพับกลีบ การส่งกลีบ การร้อยเรียงได้เรียบเสมอกัน การผูกมัดร้อยบร้อยไม่เห็นปมด้าย รอยต่อของมาลัยแนบสนิทไม่ฝีกขาด สิ่งเหล่านี้ถ้าทำด้วยความประณีตจะทำให้เกิดความสวยงามได้อีกประการหนึ่งเช่นกัน

7.4 ความสดของดอกไม้หรือใบไม้ ที่ใช้ในการร้อยมาลัยจะต้องสดและใหม่เสมอ ควรได้รับการดูแลรักษาที่ดี ควรหลีกเลี่ยงการจับต้องอย่างแรงและในระหว่างการร้อยมาลัยนั้นก็ควรจับต้องดอกไม้ ใบไม้อย่างเบามือเพื่อจะได้ไม่เกิดรอยชำร่วยเสียหาย สามารถคงความสวยอยู่ได้นานเท่าที่ควร ปัจจุบันมีการเคลือบผิวดอกกล้วยไม้โดยเคลือบด้วย KU WAX หรือ CU WAX สามารถลดอาการเหี่ยว การเปลี่ยนสีจุก และอาการขอบกลีบดำหลังการเก็บรักษาได้ (Subprasert, 2011) และการเก็บรักษามาลัยดอกกล้วยไม้ดอกกล้วยไม้สกุลหวายด้วยการแช่ในสารละลายซูโครส แล้วเก็บรักษาโดยการแช่ในตู้เย็นช่วยให้มาลัยคงสภาพอยู่ได้นาน (Chantakul et al., 2013)

8. คุณค่าของมาลัย

งานมาลัยมีความสำคัญและมีคุณค่ามากต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งผู้เรียบเรียงสามารถจำแนกออกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

8.1 ด้านประวัติศาสตร์ การร้อยมาลัยของไทยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของไทยที่มีมาแต่โบราณกาลแล้ว ตามหลักฐานในพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธี 12 เดือน สมัยพระเจ้าอรรุณมหาราชคือ พระร่วงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ในหลักฐานที่อ้างถึงตอนหนึ่งในเดือนเมษายนมีพระราชพิธีสนามใหญ่บรรดาเจ้าเมือง เศรษฐี คหบดีเข้าเฝ้าถวายบังคมสมเด็จพระร่วงเจ้าเพื่อถวายเครื่องราชบรรณาการ พระสนมกำนัลก็ร้อยกรองดอกไม้เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ใส่เมียงหมากถวายให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ผู้มาเฝ้าและในปัจจุบันก็ยังมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านการอนุรักษ์และพัฒนาให้มีลักษณะต่าง ๆ มากมายหลายรูปแบบ

8.2 ด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา การร้อยมาลัยของไทยมีการสั่งสมองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่มีมายาวนาน มีรูปแบบเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เช่น รูปแบบ ลวดลาย วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการร้อย เป็นต้น ชาวไทยนิยมใช้ดอกไม้เป็นพุทธบูชา ซึ่งในการบูชานิยมใช้ของดีของหอมของสวยงาม โดยการนำดอกไม้มาร้อยเป็นพวงมาลัยที่มีความงดงามประณีต แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนชาติไทยที่มีจิตใจงดงาม ละเอียด อ่อนโยน

8.3 ด้านคุณค่าความงาม มาลัยเป็นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย เนื่องจากการร้อยมาลัยเป็นงานที่ใช้สมาธิ ความประณีต และที่สำคัญต้องมีการฝึกฝนจนเกิดความชำนาญหรือทักษะฝีมือ เพื่อให้ชิ้นงานมีความประณีต วิจิตร บรรจง ทำให้ผู้ทำงานด้านนี้มีจิตใจดี เยือกเย็น ไม่ฟุ้งซ่าน หรือมีอาการเครียด

8.4 ด้านคุณค่าเศรษฐกิจและสังคม มาลัยนับเป็นงานวัฒนธรรมชิ้นหนึ่งที่ช่วยสร้างรายได้และเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติ ผู้ที่มีความสามารถทางด้านนี้สามารถนำไปประกอบอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมรายได้ เช่น การเปิดโรงเรียนสอนร้อยมาลัย การจัดจำหน่ายงานมาลัย ทั้งนี้รายได้ขึ้นอยู่กับผลงานผู้ประกอบอาชีพนี้ต้องมีความมานะ อดทน ประดิษฐ์ประดอยสร้างสรรค์อย่างประณีตเพื่อให้ถูกใจแก่ผู้รับบริการ

สรุปผล

การพัฒนาารูปแบบมาลัย นอกจากมีการเลือกดอกไม้ ใบไม้ที่หลากหลายมาใช้ในการร้อย การประดิษฐ์ส่วนตกแต่งมาลัยคล้องมือให้มีความสวยงามเหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาประกอบด้วย สีสันของมาลัย สีสนของมาลัย ฝีมือการร้อย ความสดของดอกไม้ นอกจากนี้จำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถคิดรูปแบบตัวมาลัย อุบะ รวมถึงมาลัยซีกและส่วนตกแต่งต่าง ๆ ที่หลากหลายสวยงามและแปลกใหม่จากแบบเดิม เพราะปัจจุบันสภาพตลาดมีการแข่งขันสูงประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีการคิดสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบมาลัยคล้องมือเพื่อให้สอดคล้องตรงกับความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการเพิ่มมูลค่ามาลัยคล้องมือจากรูปแบบมาลัยที่เปลี่ยนไปทำให้ถูกใจผู้บริโภคนั้นมีความสำคัญ การประดิษฐ์พวงมาลัยคล้องมือที่สวยงามและมีคุณภาพ การสร้างความโดดเด่นให้แตกต่างจากผู้ประดิษฐ์คนอื่นนั้นก็เป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เพราะสามารถที่จะแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้เป็นอย่างดี

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีจากความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.น้อมจิตต์ สุธีบุตร ที่ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นเพิ่มเติมจนทำบทความวิชาการในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ รวมทั้งขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สถานที่ทำงานที่ทำให้มีความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านงานมาลัย และขอใจภาพตัวอย่างมาลัยฝีมือการร้อยจากนักศึกษาศาสาวิชาคหกรรมศาสตร์ประยุกต์

References

- Aitsarasuchip, K. (2021). **Hand Garland**. Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.
- Chantakul, S., Thaithiang, A. & Hongrattanavorakit, S. (2013). **Study on Orchid Garland Shaft Life**. Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.
- Chanthanapalin, M. (2009). **Vijitrakarn Klongpuangmalai**. Amarin Printing and Publishing.
- Department of Cultural Promotion (DCP). (2016). **Culture Way of Life and Wisdom**. Rungsilp Printing.
- Faculty of Home Economics. (2017). **A Model of Creative Home Economics to the World**. Cheroensub Printing.
- Ruangdech, T., Kunadiloke, S. & Hemtanont, S. (2019). Color Value of Dendrobium ‘Khao Sanan’ Orchid Dyed with Food Coloring for Thai Traditional Flower Arrangement. *VRU Research and Development Journal Science and Technology*, 14(1), 110–120.
- Sorose, A. (2005). **Arts of Thai Flower Arrangement**. Odeon Store.
- Suansiri, C. (1991). **Dokmaisod**. Srisiam Printing.
- Suansiri, C. (2004). **Reangroi Malai**. Srisiam Printing.
- Subprasert, P. (2011). **Effect of Coating on White Dahlia Quality after Storage at Low Temperature**. Kasetsart University, Kamphangsaen Campus.
- Suwanmalee, C. (1990). **Malai**. Odeon Store.
- Thai Home Economics Association (THEA). (2004). **Home Economics Vocabulary Set Volume 1: Vocabulary Art and Craft**. Amarin Printing and Publishing.
- Thepkit, M. (2013). The Body of Knowledge on Master of Wisdom in Fine Arts: Woman’s College in the Court. *Veridian E-Journal*, 6(2), 756–773.